

06 октомври 2010

Кой дефицит е важен?

Когато става въпрос за пенсионната система, синдикатите твърдят, че нейният бюджет трябва да бъде балансиран на всяка цена, включително чрез значително увеличаване на осигурителната тежест – дори по време на криза. Когато става въпрос за консолидирания бюджетен дефицит на правителството (който включва всички държавни органи, включително пенсионната система), синдикатите не са на същото мнение. Тук те подкрепят раздуване на дефицита, против са вдигане на данъци за запълване на дефицита, не подкрепят и разходни реформи и съкращения. Всъщност, постоянните настоявания на синдикатите за дефицитна политика допринесоха много за промяната в правителствената политика и допускането на висок дефицит.

Тази позиция, обаче, е в противоречие със здравия разум. **За стабилността на бюджета и икономиката е важен консолидираният бюджетен дефицит.** Ако общият бюджетен дефицит е неразумно голям, това ще застраши макростабилността и всички публични разходи – включително пенсионната система, която е силно зависима от икономическата активност, тъй като приходите ѝ идват от облагане на работещите, техния брой и заплащането им. И обратно – ако е запазена общата макростабилност, има доверие в икономическата политика и много инвестиции, тогава и пенсионният фонд ще бъде в по-добра позиция.

Можем да припомним, че въпреки големия и увеличаващ се дефицит на НОИ в периода преди кризата, консолидираният бюджет беше балансиран или на излишък и доверието в икономиката беше високо (изразяващо се в много чужди инвестиции, ниски лихви и пр.). И обратно, от началото на годината консолидираният бюджет е на дефицит и това влияе негативно върху притока на инвестиции, лихвените проценти и общата икономическа активност. С други думи, не е важен дефицитът на НОИ сам по себе си, а е важен общият консолидиран бюджетен дефицит на правителството. Неговата промяна предопределя икономическите ефекти.

В допълнение, това което е важно е не просто краткосрочният дефицит, а дългосрочните перспективи пред неговото развитие. Дори пенсионният фонд да се балансира чрез значително по-висока осигурителна тежест (което едва ли е възможно) в дългосрочен план тази висока тежест върху пазара на труда ще повлияе негативно на темповете на растеж на заетост, заплащане, икономика, благосъстояние, раждаемост, миграция и пр. С други думи, дългосрочно по-ниският растеж на икономиката и заетостта ще постави много по-големи предизвикателства пред пенсионната система. Виждаме, че дори 2-годишна рецесия поставя бюджета и пенсионната система на изпитание. Колко по-голямо би било изпитанието ако дългосрочно икономиката се развива с бавни темпове? Все пак, България не е богата страна, която може да преразпределя много доход – България е страна, която все още не произвежда достатъчно доход и съответно създаването на доход е най-важна цел.

Независим съвет за пенсионна реформа

Когато говорим за пенсионни дефицити, трябва да отбележим, че от години повечето страни в Европа имат дефицити в пенсионните си системи, които се финансират чрез трансфери от централния бюджет. Но, колкото и да се вгледаме в данните, не виждаме никаква тенденция на увеличение на осигурителната тежест, която да покрие тези дефицити – напротив, като цяло за последните 15 години осигурителната тежест намалява в ЕС. Причината е проста: самоцелното вдигане на осигуровките ще има повече негативни ефекти върху пазара на труда, заетостта и икономиката отколкото положителни ефекти върху пенсионния дефицит.

В тази връзка има още един интересен въпрос – защо се твърди, че пенсионната система трябва да се финансира единствено и само от осигуровки? Има примери на страни, в които въобще няма осигуровки, а пенсионната им система се финансира от други данъци (например Дания). Това е важно, защото разходите трябва да се финансират с такива данъци, които най-малко изкривяват стимулите, които най-малко затормозяват пазара на труда и най-малко пречат на икономическото развитие. Очевидно рязкото вдигане на осигуровките с цел премахване на дефицита на НОИ не се вписва в тези изисквания за ефективност на данъчното облагане. Нищо не пречи НОИ да се финансира от други, по-малко изкривяващи данъци и в България вместо да се търси непременно самоиздържане с осигуровки (т.е. говорим за вътрешнобюджетно преразпределение, а не за повишение на данъчно-осигурителното бреме).

Ако синдикатите наистина искат да се борят с бюджетния дефицит, те трябва да се борят с консолидирания бюджетен дефицит, а не да се фокусират само върху едно перо в бюджета, каквото е пенсионната система. В Европа има много добри примери за фискални правила, които ограничават консолидираните бюджетни дефицити (включително конституционни ограничения).

Накрая, възниква въпросът кой е най-ефективният начин да се намалява бюджетният дефицит. Изследванията показват¹ – практически единодушно - че вдигането на данъчно-осигурителното бреме е най-вредният и неефективен начин за намаление на дефицити. Причините са две: първо, вдигането на данъци често е свързано с влошаване на икономиката и създаването на рецесия и второ, защото вдигането на данъци най-често не успява да намали бюджетния дефицит. Обратно, бюджетните дефицити се намаляват чрез реформи и ограничаване на разходите – което най-често насърчава икономическия растеж, защото намалява

Накратко, ако синдикатите наистина се интересуват от бюджетна стабилност, те трябва да подкрепят въвеждането на фискален борд и разходни реформи. Ако не ги подкрепят, значи бюджетната стабилност не ги интересува и само я използват като оправдание за други цели.

Повече информация по темата тук: <http://ime.bg/bg/projects/reforma-na-pensionnata-sistema/>

---

¹ Large changes in fiscal policy: taxes versus spending. Alberto Alesina and Silvia Ardagna, Harvard, 2010
Fiscal adjustments: lessons from recent history, Alberto Alesina, Harvard University, April 2010